

Przestępstwa i opłaty administracyjne we wsiach prawa wołoskiego starostwa samborskiego w Inwentarzu... Jana Zamoyskiego z 1568 roku: edycja źródłowa

Grzegorz Jawor, Paweł Madejski

PL ISSN 0023-5881, e-ISSN: 2719-6496

DOI: <https://doi.org/10.23858/KHKM71.2023.2.005>

<https://rcin.org.pl/dlibra/publication/275806>

Jak cytować

Jawor, G., & Madejski, P. (2023). Przestępstwa i opłaty administracyjne we wsiach prawa wołoskiego starostwa samborskiego w Inwentarzu... Jana Zamoyskiego z 1568 roku: edycja źródłowa. *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, 71(2), 203–217. <https://doi.org/10.23858/KHKM71.2023.2.005>

Grzegorz Jawor, Paweł Madejski*

Przestępstwa i opłaty administracyjne we wsiach prawa wołoskiego starostwa samborskiego w *Inwentarzu...* Jana Zamoyskiego z 1568 roku: edycja źródłowa

Administrative offences and fees in the villages under Wallachian law in the Sambor *starostwo* according to Jan Zamoyski's *Inventory...* (1568): a critical edition

Abstrakt: Wydawany materiał jest efektem działań Jana Zamoyskiego jako wysłannika królewskiego w starostwie samborskim. Dzieli się na dwie części. W pierwszej, spisanej po łacinie i zaczerpniętej przez twórcę *Inwentarza...* zapewne z wcześniejszych, niezachowanych obecnie źródeł, opisano poszczególne typy należności (*capita* — kar i opłat administracyjnych) z uzasadnieniem ich pobierania (*causae*). Druga część, zapisana już po polsku, jest praktycznym uzupełnieniem poprzedniej: wyliczono w niej, ile w danej wsi pobrano opłat, a ile jeszcze zostało do wyegzekwowania. Informacje te wskazują na specyficzne obyczaje prawne panujące w drugiej połowie XVI w., w których odnaleźć można wątki lokalne, ale i elementy obyczajowego prawa wołoskiego, ruskiego i polskiego.

Słowa kluczowe: prawo zwyczajowe, prawo wołoskie, Sambor, praktyka prawna, społeczności górskie

Abstract: The edited material was created as a result of actions undertaken by Jan Zamoyski as a royal envoy to the Sambor *starostwo*. It is divided into two parts. In the first, written in Latin and taken by the creator of the *Inventory...* probably from earlier, unpreserved sources, particular types of dues (*capita*) — administrative penalties and fees — were characterized with justification for collecting them (*causae*). The second part, written in Polish, is a practical supplement to the previous one: it calculates how many fees have been collected in a given village and how much remained to be enforced. The *Inventory...* shows the specific legal customs prevailing in the second half of the sixteenth century in the *starostwo*. It is possible to find local trends, but also elements of the Wallachian, Ruthenian and Polish customary laws.

Key words: customary law, Wallachian law, Sambor, legal practice, mountain societies

* prof. dr hab. Grzegorz Jawor, Instytut Historii UMCS
grzegorz.jawor@mail.umcs.pl; <https://orcid.org/0000-0002-3962-5388>
dr hab. Paweł Madejski, Instytut Historii UMCS
pawel.madejski@mail.umcs.pl; <https://orcid.org/0000-0002-3585-0801>

Sprawa starostwa samborskiego w wydarzeniach związanych z realizacją postulatów szwolenników egzekucji praw i dóbr zapisała się jako jedna z bardziej burzliwych i jednocześnie symptomatycznych. Zbiegają się w niej jak w soczewce wszystkie problemy tego ruchu, będącego w takim samym stopniu ukierunkowanym na wzmocnienie państwa, wymianę elit politycznych, jak i budowę prywatnych fortun¹.

Pograniczne starostwo samborskie, już w XV w. zdominowane przez osadnictwo wiejskie na prawie wołoskim², uchodziło za dochodowe. Po śmierci w 1563 r. kanclerza Jana Ocieskiego zaczęli zabiegać o nie kasztelan lwowski Stanisław Herburt³ oraz wojewoda podolski Jan Starzechowski⁴. Ostatecznie objął je za pożyczkę królowi 21 000 złp Starzechowski⁵; Herburt musiał zadowolić się żupami samborskimi i tenutą ozimińską. „Pan lwowski” za wygraną nie dał i w 1566 r. otrzymał przywilej na wykupienie wszystkich długów na dobrach królewskich w powiatach przemyskim, samborskim i drohobyckim. Naraziło go to na konflikt ze Starzechowskimi; żadna ze stron nie zamierzała ustąpić drugiej. Starzechowscy uniemożliwiali pracę królewskim rewizorom, tak jak wcześniej lustratorom. Lustracja z lat 1564–1565⁶ wykazała zresztą szereg nadużyć przez nich popełnianych na szkodę króla⁷. Do bezpośredniego starcia ze Starzechowskimi król wyznaczył swojego sekretarza, Jana Zamoyskiego. Dla znanych z warcholstwa Starzechowskich pozornie nie był to wymagający przeciwnik — młodzieniec, który ledwo co wrócił ze studiów w Italii z tytułem doktora, zdawał się im zapewne niegroźnym. Okazało się, że się mylili. Zamoyski, wsparty przez swojego powinowatego Herburta oraz zdeterminowany do obrony własnych interesów (dzierżawił skład soli w Bełzie, co nastawiało go przeciw Starzechowskim), zaczął działać niezwykle pomysłowo i konsekwentnie, wykazując przy tym skrupulatność, skuteczność i zdecydowanie⁸. Jako że dotychczasowy dzierżawca, Jan Starzechowski, zmarł pomiędzy 23 czerwca a początkiem sierpnia 1567 r., nie pozwalając wydrzeć sobie żadnej z kontrolowanych posiadłości, Zamoyski stał się z jego spadkobiercami — synami Stanisławem⁹ i Wojciechem¹⁰, wspieranymi przez wdowę po Janie, Reginę z Bydłowskich, a przede wszystkim urzędników starościńskich na czele z podstarościm samborskim Józefem Wojewódką¹¹. W połowie października Zamoyski przybył do Nowego Sambora, ale Starzechowscy i ich słudzy do miasta go nie wpuścili i wyśmiali. Udało się natomiast Zamoyskiemu z powodzeniem wypełnić swoją misję w Drohobyczu (na czym zależało mu zresztą osobiście, ponieważ zobowiązał się do zapewnienia mieszkańcom bełskim zwolnienia z cel

¹ Falniowska-Gradowska A. 1984, s. 27–28.

² Liczne osady wołoskie na tym terenie ujęto w wykazie zawartym w projekcie *Wołosi w europejskiej i polskiej przestrzeni kulturowej. Migracje — osadnictwo — dziedzictwo kulturowe*, zrealizowanym pod kierunkiem Ilony Czamańskiej w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, dostępnym pod adresem: <https://vlachs-project.eu/> (dostęp 07.12.2022).

³ Żelewski R. 1960–1961, s. 450–451.

⁴ Kaniewska I. 2004a.

⁵ Sucheni-Grabowska A. 1974, s. 244; Chłapowski K. 1984, s. 89–91.

⁶ Lustracja. 1992; Lustracja. 2001.

⁷ Kaniewska I. 2004a, s. 386.

⁸ Korolko M. 1991, s. 240.

⁹ Kaniewska I. 2004b, s. 389.

¹⁰ Kaniewska I. 2004c, s. 393.

¹¹ Całą sprawę opisał Wacław Sobieski (Sobieski W. 1904, s. 188–233).

i myt drohobyckich). W dzień św. Marcina (11 listopada) ponownie stanął pod Samborem, aby zebrać czynsze. Do miasta jak przedtem go nie wpuszczono i podobno chciano postrzelić. Zamoyski okazał się ponownie mistrzem wykorzystywania nadarzających się sytuacji: pod Samborem zebrała się na targ szlachta i chłopci; im to Zamoyski okazał i odczytał królewskie polecenia i listy, nakazując uiszczanie powinności tylko jemu jako królewskiemu przedstawicielowi. Wojewódka zorganizował kontrwiec, w trakcie którego wymógł na „ludzie” oświadczenie, że on nikogo nie skrzywdził. „Lud” to przyznał, po czym do urzędującego w Oziminnie Zamoyskiego zaniósł szereg skarg na Starzechowskich i ich urzędników¹². Zamoyski zatriumfował, chociaż sprawy w sądach toczyły się do 1569 r. Jeszcze w 1574 r. Stanisław i Wojciech Starzechowscy urządzili zajazd na starostwo drohobyckie, usiłując powetować sobie straty, a ich potomkowie wracali do sprawy nawet w 1587 r.¹³

Pozostałością po tych konfliktach, poza szeregiem wpisów w przemyskich księgach grodzkich, jest sporządzony przez Zamoyskiego *Inwentarz pożytków starostwa Samborskiego, które się pokazały roku MDLXVIII po ześciu starosty miejsca tego pana Starzechowskie [sic], wojewody podolskiego, spisany przez jego mości pana Jana Zamoyskiego, sekretarza króla Jego Mości*¹⁴.

Ten obszerny, liczący 527 kart rękopis dzieli się na dwie części. W pierwszej zawarto opis Sambora i Starego Sambora, wsi starostwa, żup solnych, z dokładnym wyliczeniem arealów, czynszów, wołoskich kniaziostw, popostw, młynów, foluszy, karczem, tartaków, kuźnic itd. W drugiej natomiast przepisano dokumenty dotyczące poszczególnych miejscowości: dokumenty lokacyjne, fundacje i transakcje cerkwiami, młynami itp. *Inwentarz* zasługuje na szczególną uwagę ze względu na to, że wyróżnia go bardzo dokładne, niemal naukowe, podejście. Zamoyski scharakteryzował lustrowane krainy wołoskie wchodzące w skład starostwa pod względem topografii, zwyczajów, urzędzeń prawnych. *Inwentarz* ten bez wątpienia miał na celu także skompromitowanie zarządu Starzechowskich, czego dowodem są uwagi o nieprzystawalności pobieranych należności z dawnymi obyczajami i poczuciem sprawiedliwości, dewastowanie dóbr i prowadzenie rabunkowej gospodarki nastawionej na doraźny zysk. Jest to zapewne echo owych skarg zanoszonych w 1567 r. Zamoyskiemu przez mieszkańców starostwa. Czytelnik dowiaduje się, że na przykład odumarszczyzna jest *niezbożna i nieludzka (inpia et inhumana)*, a inne należności nazwano terminem *martiria* (udręki). Równie dywersyjne w stosunku do Starzechowskich są kilkukrotne odwołania do tego, że należności te należy egzekwować „z bojaźnią Bożą i umiarkowaniem wielkim” (*cum Dei timore et moderatissime*).

Fragment będący przedmiotem niniejszej edycji (k. 292–298) dzieli się na dwie części. W pierwszej, spisanej po łacinie i zaczerpniętej zapewne z wcześniejszego „rejestru” Marcina Fałęckiego (Falenckiego, Faleńskiego)¹⁵, zarządcy żup samborskich w 1559 i administratora w 1563 r.¹⁶, scharakteryzowano poszczególne rodzaje należności (*capita*) — kar i opłat administracyjnych — z uzasadnieniem ich pobierania (*causae*). Druga część, zapisana już po polsku, jest praktycznym uzupełnieniem poprzedniej: wyliczono w niej, ile w danej wsi tytułem *accidentales* pobrano opłat i ile jeszcze zostało do wyegzekwowania. Zważywszy na to, że *accidentales* były opłatami trudnymi do przewidzenia, „z przypadku”, część łacińską należy traktować jako rodzaj pomocy dla administratorów, gdyż przybywając z innych krain, mogli nie znać lokalnej specyfiki prawnej i nie wiedzieć nawet o istnieniu pewnych zwyczajowo pobieranych opłat. Musiały to być ważne wpływy, ponieważ znalazły się we wcześniejszym inwentarzu przygotowanym przez

¹² Sobieski W. 1904, s. 214–225.

¹³ Kaniewska I. 2004b, s. 390; Kaniewska I. 2004c, s. 394; Pieńkowska A. 2010, s. 197, 320, 397.

¹⁴ AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22.

¹⁵ Uruski S. 1907, s. 5–6; Wyczański A. 1948; Sucheni-Grabowska A. 1974, s. 244.

¹⁶ Zachowany fragmentarycznie w AGAD, ASK, dział LVI, sygn. S8; Lustracja. 1992, s. XIX.

Marcina Fałęckiego; lustratorzy poświęcili również nieco uwagi rodzajom i wysokości kar¹⁷. Czyni to z wydawanego tekstu ważne świadectwo do poznania stosunków prawnych w tym interesującym regionie Rzeczypospolitej. *Inwentarz* Zamoyskiego zasługuje na kompletne wydanie; dotychczas ukazały się tylko jego niewielkie fragmenty¹⁸.

Metoda wydawnicza została oparta na instrukcji wydawniczej dla nowożytnych źródeł historycznych¹⁹ oraz praktyce stosowanej przez edytorów lustracji województw ruskiego, podolskiego i bełskiego z lat 1564–1565²⁰. Publikowany fragment został zapisany w języku polskim i łacińskim przez jedną osobę — ale nie Jana Zamoyskiego²¹ — stosunkowo staranną italiiką z pewnymi wpływami postgotyckimi. Anonimowy pisarz był w swoich ortograficznych zwyczajach konsekwentny. Znak *t* w polskim tekście zawsze zapisywał dwuznakiem *th* (co w edycji oddano jako *t*), tak samo konsekwentnie *c*, *cz*, *ć* oddawał za pomocą *cz*, a *s*, *sz* i *ś* jako *sz* (z jednym wyjątkiem — *Sidor*); w edycji oddano je z reguły zgodnie ze współczesną normą, zaś lekcję podstawy utrzymano w nazwach powinności, kar, osobowych i topograficznych. Konsekwentnie literę *w* zapisywał znakiem *w*, tylko w przypadku użycia formy *bykowe* posługiwał się niekiedy znakiem *v*, to samo w niektórych nazwiskach (*Oczkoviczu*, *Szaloviczu*). Spółgłoskę *ź* lub *ż* zapisywał jako *rz* (*kniarz*)²². Na oznaczenie samogłoski *y* niekiedy używał znaku *ÿ*. Rozróżniane jest *q*, natomiast *ę* zapisuje jako *e*. Wspólne dla tekstu polskiego i łacińskiego jest stosowanie znaku *v* na oznaczenie *u* na początku i (niekiedy) końcu wyrazu (*vkradł*, *V Onaczkowicza*, *v*); jest to jeszcze średniowieczna maniera. W tekście łacińskim dyftongi bywają upraszczane w zapisie do samogłoski wymawianej (*penis*, *pene*, *pena obok poenis*), zapis ten utrzymano. Wszystkie skróty zostały rozwiązane w nawiasach zwykłych, w kwadratowych natomiast umieszczono uzupełnienia pochodzące od wydawców. Generalnie wydawcy starali się jak najbardziej przybliżyć tekst świadectwa współczesnemu czytelnikowi, zachowując wszakże cechy fleksyjne tekstu oryginału. Pogrubioną czcionką oddano wersy wyróżnione w tekście podstawy edycji.

Przestępstwa i opłaty administracyjne w starostwie samborskim w świetle *Inwentarza*... Jana Zamoyskiego z 1568 r.

AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 292–298

[k. 292] **Accidentales sive fortuiti proventus ex registro d(omini). Fałęczki**²³

Propterea sic vocati quod nequeant quotannis obtingere et colligi, sed quod non possunt omnibus annis in simili summa et n(umer)o provenire, quia non habent causas stantes, ex q(ui)bus fiant, sed causas quasi per accidens. Attamen cuiusmodi, ex quibus necessario annis singulis corradi questus potest, verum cum Dei timore et moderatissime extorquendus. Sed propter exemplum ponitur hic annus 1557 ex registris descriptus. Unde apparebunt capita cum causis et ipsi redditus proventuum accidentalium, ut annus iste indicio sit, quanti post hac taxari possunt et quanti momenti habere debeant ad annos subsequentes.

¹⁷ Lustracja. 2001, s. 78.

¹⁸ Commentary. 2019.

¹⁹ Instrukcja. 1953.

²⁰ Lustracja. 1992, s. XXXVII–XLI.

²¹ Sobieski W. 1904, s. 224, przyp. 1.

²² Z tej przyczyny istnieją dwie możliwości odczytu: *kniaź* i *kniaż*; por. Lustracja. 1992, s. XXXIX.

²³ Marcin Fałęcki (ok. 1530–ok. 1606) — dworzanin królewski od 1552, 1558–1559 administrator żup samborskich, którymi zarządzał w 1563 r., następnie ekonom mazowiecki, starosta kruszwicki, podkomorzy sieradzki, kasztelan rozpierski, zob. przyp. 15.

Primum**Vichod sive Viklon**

Dum colonus transit, non tantum sub aliam iurisdictionem, sed etiam ex una villa ad aliam, redimit discessum, scilicet, quia officium curare debet, ne temere coloni relinquunt sedes, et alio migrent, dat discedens fl.1, fecit summa pro anno uno fl. 30, gr. 20.

[292v] Kunicza

Ab dotata puella vel vidua, qua(e) nuptui datur ex una villa ad aliam, dabatur pelis mardurina nunc fl. 1, fecit fl. 125.

Brzemienne

Quando pauper transit ad bona alterius suppellectilem suam in humeris portans 6 gr.; fecit fl. 0/0.

Bikowe

A muliere libera impregnata pendit adulter fl. 1, fecit fl. 33.

Dzieczkie

Dum rebelles et inobedientes pignorantur, redimunt pecoris ex foresta Regia per gr. 12, fecit adminus fl. 12/0. Qui stat in antiquis registris fl. 20 [gr.] 8.

Zboiczizna sive poziemczizna et pena furti

Dum fur relictis furto ablatis rebus aufugit vel dimitur, aut heres redimit rem suam apud officium a fure relictam, ab armentis per fl. 1 et a suppellectili iux(ta) rerum taxam. Et dum quis accusatum furti dimittit iux(ta) antiqua Regia facit adminus fl. 20.

Oborne

Dum agni et pecora vagabunda quas reducuntur ad curiam redimuntur ab heredibus per gr. 12, facit adminus fl. 2.

[k. 293] Wiezne

Cum ex decreto vel privilegio scultetus vel popo aut quicumq(ue) in possessionem alicuius rei introducitur per officium pendunt fl. 2, fecit fl. 0/0.

Pene inobedientiae et percusionis

Pro penis inobedientia(e) cum rebus iudicatis vel mandatis ut sunt varii casus non satisfacit et pro pena furti exigitur fl. 2 vel mardur aut vulpes sed sic moderate re cum gra[tia] exigitur iux(ta) excessum, causam et personam et caetera per gr(ossos) aliquot tantum et pro poenis vulnerum et capitalibus iuxta statute. Rerum tamen moderatarum pro conditione facti et personae et pro circumstantiis commissi extorquetur. Sciendum autem est quod iste pena decernuntur pro tribunali in conventibus colonorum²⁴ qui celebrantur bis per annum, in quibus sculteti deferunt quisque et suis noxios et rebelles et in delatis atque accusatis, ita pro iudices decernuntur et exiguntur ex scripto fecerunt pro anno fl. 12 [gr.] 9. Necnon ab avvocato civili iudicatis. Et hoc ponentur tantum pro uno anni priore conventu 1556. Et in anno 1557 percepti fl. 157 [gr.] 21. Sciendum vero bis quotannis fieri conventum colonalem et in registris domini Dembowski²⁵ anni 1549 stat sum(m)a fl. 150 [gr.] 11 [den.] 6. In anno vero isto stant pro 2 conventibus fl. 280.

²⁴ Zbory albo strungi to typowe dla prawa wołoskiego wiece, odbywane dwa razy w roku, wiosną i jesienią. Uczestniczyli w nich krajnicy, kniaziewie poszczególnych wsi oraz głowy rodzin zamieszkujących krainę. W trakcie ich trwania na czele sądu zborowego stał właściciel dóbr lub jego reprezentant. W przypadku królewszczyzn byli to starostowie albo podlegli im urzędnicy. Problem ten szczegółowo omówiono w artykule Jawor G. 1997.

²⁵ Bliżej nieznan; być może chodzi o Andrzeja Dembowskiego, kasztelana lubaczowskiego (1557–1558), kasztelana (1558–1563) i wojewodę (1563–1573) bełskiego, starostę hrubieszowskiego, aktywnego zbieracza majątków w ziemi bełskiej (Uruski S. 1906, s. 142; Urzędnicy. 1992, s. 33, 71, 131), ewentualnie o Stanisława Dembińskiego (zm. 1586), starostę chełcińskiego (od 1564), w 1559 administratora żup samborskich, a w latach 1564–1565 lustratora województwa ruskiego, bełskiego i podolskiego, zob. Budka W. 1939–1946, s. 74; Lustracja. 1992, s. XV–XVI.

Divorcium

Dum maritus uxori dat libellum divortii repudii quod inter Rutenos sepe sit et dirimuntur per officium, solvit provocans fl. 3, fecit hoc anno fl. 4 [gr.] 4.

[k. 293v] Odumarszczina

Dum sterilis quis decedit et amici aliunde avebunt, supellectilem demortui redimunt iuxta taxam. Praeterea erat mos antiquus popones, scultetos et alios post demortuam uxorem vel maritum dare par peccorum vel bovem unum ad curiam. Sed haec exactio spoliū demortuis tamquam inopia et inhumana dimissa est. Attamen hoc anno fecit fl. 1.

Bledne, odbiezane y darowe

Dum equi et peccora vagabunda et errantia reducta ad curiam, posthac a nemine unquam repetuntur et sic convertuntur in usum curiae. Item cum statio capitaneo coloniam revertenti offertur. Similiter iuvencae et boves pignoratici ob temeritatem non deliberati. Item boves et pecus a fure vel colono malifico profugo relictī itē boves et vaccae damnaticiae, quas munera ex variis obveniunt causis fecerunt hoc anno boves 142, taxatur per fl. 4, fecit fl. 568.

Zliesne

Dum quis roborā pro aedificiis ex silvis vel domum paratam, ex villa a colono emit, solvit ad curiam silvalium gr. 12, fecit fl. 2 [gr.] 1.

Sciendum quod scultetis quibusdam datur tertia pars kunicz et wychodow, sed hic positum exposita tertia parte scultetorum.

[k. 294] Sciendum vero in registris anni eiusdem inveniri eiusmodi boum et iuvenearum hanc summam scilicet boves 156 et iuvencae 30. Ex quibus tantum vendendi ad taxam 142 boves positi qui in registro ultra culinam restare videbuntur. Reliqui cum iuvencae 44 comesti intaxati ommittuntur. Equorum vagabundorum hic nulla mentio, quia plerique eiusmodi proventus vire capto dimittuntur.

Summa omnium mere accidentalium a festo sancti Ioannis Baptistae in anno 1556 ad aliud simili in anno 1557 per annum proventuum exactorum fl. 918 [gr.] 24.

[k. 294] Około tych win co czynią na rok fides penes alios esto pospolicie starostowie miejsca tego narzykali, iż to winy między innymi pożytkami inwentowane były. A przed się za nich bywało, że i innych win siła wynajdowano. Nastali byli: wojszczizny, drabsczizny, beskidczizny, karczirzizny, skopcizny. Et alia infinita genera novorum martiriorum.

Także ile się sprawy tej, którą ludzie dawali pokazywało [k. 294v] niemała sumą te accidentia wynosili. Lecz ja ani Królowi Jego Mości takich pożytków, ani starostom żeby tego gospodarstwa używali, ani też ludziom niebożętom, aby tak byli trapieni nie życzę i to piszę dla przestrogi, aby to więcej nie bywało. Acz jednak debita ni mają być impunita, tedy co sprawiedliwego będzie i z Bogiem mają odbierać, a wiernie do skarbu Króla Jego Mości oddawać. Przeto się już to, tam na ich summie nie puszcza, w tak wielki włości chociaż sprawiedliwie biorąc, zbierze się jednak tego co. Acz podobno nie tak wiele ile położył pan Fałęczki²⁶, bo tyż niemało wsi po jego rewizji od starostwa samborskiego odeszło.

W ten czas gdy ja tę rewisią sprawowałam, acz panowie Starzechowsczi²⁷ zbor²⁸ czynili, wszakże zatrzymanych win nieco po tym wybrałam. A nieco też panu staroście nowemu na spisku oddałam. Com tu dla informacji skarbowi kazał wpisać.

²⁶ Zob. przyp. 15 i 23.

²⁷ Stanisław Starzechowski (zm. 1582) — od 1569 r. sekretarz królewski, podkomorzy lwowski i Wojciech Starzechowski (zm. po 1582), od 1564 r. podkomorzy lwowski; zob. przyp. 9 i 10.

²⁸ Zob. przyp. 24. Ewentualnie może chodzić o zwołane przez J. Wojewódkę zgromadzenie z 1567 r.

Winy w starostwie samborskim ode mnie na KJM wybrane:**Uszne**²⁹

Hrycz Hrust bitwę oddał, Michałko Pleskacz bitwę — [razem] fl. 1.

Holowieczie³⁰

Uhryniec oddał kunicę — fl. 1.

Sumiącze³¹

Z tej wsi dano wychodu — fl. 1.

[k. 295] **Lubochorza**³²

Od Lewki dano kunicę — fl. 1.

Krywka³³

Z Krywki oddał kniaź kunic 2 — [razem] fl. 2; Jacz Kowaczowicz bykowego dał fl. 1 [gr.] 8.

Wolcza³⁴

Z tej wsi oddano kunic 4 — [razem] fl. 4.

Przislip³⁵

Od Monki oddał kniaź kunicę — fl. 1; od Tymka Babowicza kunicę — fl. 1; za wychód Ostasza i Fedora — fl. 2; bykowego — fl. 2.

Olechnowa³⁶

Kniaź z tej wsi oddał wychodu fl. 2.

²⁹ Uszne Wyższe, później Husne Wyżne, obecnie *Верхне Гусне* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. W 1554 r. królowa Bona zezwoliła na lokowanie tej osady na prawie wołoskim braciom Wasylowi i Iwaszkowi Telepianom, oraz sprzedała im kniaziostwo za 100 fl.; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 403–404; AGAD, MK, sygn. 91, k. 258–260.

³⁰ Holowiecko, obecnie *Головецько* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Odnotowana po raz pierwszy w źródłach w 1495 r. jako osada prawa wołoskiego; AGAD, ASK, dział LVI, sygn. S-1/I, k. 4.

³¹ Szumelka, Sumiącze, Szumiacze, obecnie *Шум'яч* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Lokowana na surowym korzeniu na prawie wołoskim przez królową Bonę w 1553 r. Jej lokator Fedko Boryskowicz uzyskał kniaziostwo, kupione za 40 fl.; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 411v.

³² Początkowo Olexanka, następnie Lubochorza, Libuchora, obecnie *Лубохора* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Lokowana na prawie wołoskim na podstawie przywileju królowej Bony z 1553 r. wystawionego dla Oleksy z Wysocka. W nagrodę za poniesione trudy związane z lokacją kupił on za 50 fl. kniaziostwo w tej wsi; AGAD, MK, sygn. 91, k. 251v–253; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 404–405v.

³³ Krywka, obecnie *Кривка* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Osada ta istniała przed 1556–1558 r., skoro wówczas jej właściciele, Turzyńscy herbu Sas, uczynili zamianę dóbr. Król oddał im osadę Topolnicę w zamian za Krywkę i część wsi Żupanie; Lustracja. 2001, s. 87. W ten sposób Krywka znalazła się w dobrach starostwa samborskiego. Popostwo powstało przed 1561 r.; LNNBU, F. 5, op. 1, spr. 2837/III, s. 42.

³⁴ Wolcza, Wolcze, obecnie *Вовче* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. W 1495 r. wymieniona w grupie wsi wołoskich należących do starostwa Samborskiego; AGAD, ASK, dział LVI, S-1/I, k. 4–26v; Jawor G. 2000, s. 102.

³⁵ Ormieszowo, następnie Przislip, Przysłup, obecnie *Присліп* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Osada lokowana na prawie wołoskim na mocy dokumentu starosty Jana Odrowąza ze Sprowy, zatwierdzonego przez króla Zygmunta Starego w 1521 r. Na jego mocy Michałko i Iwan, bracia z Wolczy, nabyli za 30 fl. dziedziczne kniaziostwo w tej osadzie; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 414–415v.

³⁶ Początkowo Stebnik, następnie Lechnowa, Olechnowa, Łopuszanka Lechnowa; Makarski W. 1999, s. 154. Obecnie *Лопушанка* w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Wieś lokowana na prawie wołoskim na mocy przywileju królowej Izabeli Jagiellonki wydanego w 1556 r. na rzecz Olechny Stebnickiego (zwanego później Łopuszeńskim). Za trudy związane z jej lokowaniem Stebnicki kupił za 70 fl. w tej wsi dziedziczne kniaziostwo; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 337–338; LNNBU, F. 5, op. 1, spr. 2837/III, s. 52.

Lipie³⁷

Od Kowala z tej wsi dano kunicę — fl. 1; za uderzenie niewiasty — fl. 0 [gr.] 12.

Dubowa Jablonka³⁸

Od Fedora wychodu — fl. 1; też kunica — fl. 1; od Roszola kraczki³⁹ — fl. 0, [gr.] 6.

Woloszianka Wielka⁴⁰

Od Hawryła winy krwawej fl. 0, [gr.] 6.

Michnowiec⁴¹

Od Kowala za siny raz fl. 0, [gr.] 12; od Jaczka Dalbowicza za siny raz fl. 0, [gr.] 12; od Waska Rudego za siny raz fl. 0, [gr.] 12.

Jablonka Czernieckiego⁴²

Oddano od Jurkowej kunicę — fl. 1; od Kochanowej kunicę — fl. 1.

[k. 295v] **Tureczka**⁴³

Kniaź Fedor za ubicie pewnych osób fl. 1[.]⁴⁴

Płoskie⁴⁵

Od Waska wychodu i za kunicę od kogoś drugiego oddał kniaź. Także też za kraczkę jakaś — fl. 1 [gr.] 24; od Miska Daskowicza za kilka win — fl. 1 [gr.] 3; od Hrycza Hothawy — fl. 0 [gr.] 15.

³⁷ Wieś położona w województwie podkarpackim, w powiecie bieszczadzkim, w gminie Czarna. W 1557 r. król zatwierdził przywilej starosty samborskiego Piotra z Boratynia datowany na ten sam rok, na mocy którego pop z sąsiedniej wsi Michnowiec, Damian Martynowicz, syn popa Łukasza Litwina, mógł lokować wieś Lipie na prawie wołoskim. Sprzedał mu także kniaziostwo za 150 grzywien; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 348–349v; AGAD, MK, sygn. 90, k. 394–397. Pod koniec XVI w. była to bardzo duża osada, centrum wołoskiej krainy.

³⁸ Dubowa Jablonka, później Jablonka Wyżna, obecnie *Верхня Яблунька* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego; lokowana na prawie wołoskim na mocy przywileju królewskiego z 1559 r. Lokatorzy tej osady, bracia Jan, Bazyli i Ilija Michałowicz, kniaziowie z Przysłupa, nabyli w niej kniaziostwo za 50 grzywien; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 416–417; Lustracja. 2001, s. 79.

³⁹ Kraczka — zapewne chodzi o stóg skoszonego zboża lub siana.

⁴⁰ Woloszianka Wielka, Woloszianka Więtsza, obecnie *Велика Волосянка* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego; lokowana na prawie wołoskim na mocy przywileju królewskiego z 1559 r. Lokatorzy tej osady, bracia Tymko, Choma, Prokop i Jan zwani Kuzmiecha z Jasienicy nabyli w niej kniaziostwo za 50 grzywien; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 373–374.

⁴¹ Mnychowiec, Michnowiec, obecnie *Michniowiec* — wieś w województwie podkarpackim, powiat bieszczadzki, gmina Czarna. Osada w starostwie samborskim lokowana na prawie wołoskim. Pop Wańko (Wainko) pochodzący z nieodległego Hołowiecka uzyskał w 1527 r. od króla potwierdzenie wcześniejszego dokumentu zmarłego starosty Jana ze Sprowy. Na jego mocy uzyskał w tej osadzie potwierdzenie posiadania kniaziostwa, które nabył od poprzednich kniaziów, Oleszka i Jurka. Ponadto królowi zapłacił za nie 30 fl.; AGAD, MK, sygn. 37, k. 337.

⁴² Jablonka, Jablonka Czernieczka, Jablonka Czernieckiego, obecnie *Нижня Яблунька* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Osada lokowana na prawie wołoskim na mocy dokumentu królowej Bony z 1554 r., wystawionego dla krajnika Jaczka, który nabył w niej kniaziostwo; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 412–412v.

⁴³ Turka, Tureczka, Tureczka Pisana, Tureczki Niżne, obecnie *Нижній Турів* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Osadę lokowano na prawie wołoskim na podstawie przywileju królowej Izabeli Jagiellonki, wydanego w 1556 r., a zatwierdzonego przez króla w 1567 r., dla kniaziów Pawła Iwaszkowicza z osady Rypiany i Fiodora (Teodora) Jaczkowicza z Hołowiecka. W zamian za trudy związane z lokowaniem nowej wsi uzyskali oni w niej dziedziczne kniaziostwo; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 413; LNNBU, F. 5, op. 1, spr. 2837/III, s. 91–92.

⁴⁴ Brak zapewne jednej cyfry z powodu wyblaknięcia i wytarcia niewielkiego fragmentu tekstu.

⁴⁵ Płoskie, obecnie *Плоске* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Osadę położoną w starostwie samborskim lokowano na prawie wołoskim na podstawie przywileju starosty Stanisława Odrowąża z 1529 r., wydanego dla Jacka Steczkowicza z Mszańca. W zamian za prawo lokowania wsi i dziedziczne kniaziostwo zapłacił on staroście 40 fl.; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 355–356v; LNNBU, F. 5, op. 1, spr. 2837/III, s. 65–66.

Galuka⁴⁶

Oprawiono z Galuki kunic 4 i wychodów 2 — fl. 4.

Chaszczów⁴⁷

Od Iwana Arthyszowicza oddano kunicę — fl. 1; od Kunasza druga — fl. 1.

Groziowa⁴⁸

Z Groziowy oprawiono od Pichowicza raz krwawy i nad zapowiedź z siekierką chodził — fl. 1 [gr.] 15. Dano też kunicę od Iwana Bidkowicza — fl. 1.

Żukoczin⁴⁹

Z Żukoczina nie tając nikogo wszytki winy oprawiono okrom Mazurowej — fl. 8.

Jablonów⁵⁰

Od Wasyla Klinasza kunica — fl. 1; od Dzilika kunica — fl. 1.

Niestrzyk⁵¹

Dano kunic 3 — fl. 3.

Lomna⁵²

Od Jaczka kunica oddana — fl. 1; [k. 296] Od Sienka Mithenki bitwy — fl. 0 [gr.] 16. Też oddano dwie kunice — fl. 2; wychodu — fl. 1.

⁴⁶ Gałuki, Gałuka, Gałówka, obecnie *Галюка* — osada w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Wieś na prawie wołoskim lokował na podstawie przywileju starosty Stanisława Odrowąża z 1534 r. „opatrny” Waszko z Mszañca. Za kniazostwo zapłacił on 40 fl.; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 358; LNNBU, F. 5, op. 1, spr. 2837/III, s. 20.

⁴⁷ Początkowo Lomnica lub Wola Łomnicka, później Chaszczów. Obecnie *Хашчів* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego; powstała w 1530 r. jako Wola Łomnicka na podstawie przywileju starosty samborskiego Stanisława Odrowąża, wydanego dla braci Jacka i Fiedka, kniaziołów z sąsiedniej Łomnej. W zamian za trudy związane z lokowaniem na prawie wołoskim osady bracia nabyli tutaj za 40 fl. dziedziczne kniazostwo; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 334–336.

⁴⁸ Początkowo Groziowa Wola lub Groschowa Wola, później Groziowa lub Gąziowa. Obecnie *Грозьово* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Osada w starostwie samborskim, lokowana na prawie wołoskim na podstawie przywileju starosty Stanisława Odrowąża, wydanego w 1508 r. dla „opatrzno” Isaja Grosza, a rozszerzonego przez Zygmunta Starego w 1519 r. Za trudy związane z przeprowadzeniem lokacji uzyskał on tutaj kniazostwo; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 354; LNNBU, F. 5, op. 1, spr. 2837/III, s. 23–24.

⁴⁹ Początkowo Niestrzykowa (lub Dniestrzykowa) Wola, później Żukotyń. Obecnie *Жукотин* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Lokowana na podstawie dokumentu królowej Bony z 1553 r., wystawionego dla niejakiego Joszka, kniazia pochodzącego ze wsi Wolcze i Łomna. W zamian za trudy związane z jej założeniem kupił on tam dziedziczne kniazostwo za 80 fl.; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 326; LNNBU, F. 5, op. 1, spr. 2837/III, s. 61.

⁵⁰ Jablonów, obecnie *Яблунів* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Osada na prawie wołoskim powstała w pierwszej połowie XVI w. Borynię i Jablonów w starostwie samborskim lokowano na podstawie starszego przywileju króla Zygmunta Starego, wspomnianego w dokumencie królowej Bony, wystawionego w 1552 r. dla Jana Wysockańskiego, kniazia z Wysocka Niżnego. Na jego mocy potwierdzono jego prawa (uzyskane po ojcu) do kniazostw we wsi Jablonów i Borynia; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 383v–385; LNNBU, F. 5, op. 1, spr. 2837/III, s. 5–6.

⁵¹ Początkowo Niestrzyk, Dniestrzyk, zaś w XVIII w. nazywany już Dniestrzykiem Hołowieckim; Makarski W. 1999, s. 69. Obecnie *Дністрик* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Kniazostwo w tej osadzie nabył za 30 fl. w 1556 r. od królowej Bony Fiodor Hołowiecki zwany Michnowcem wraz z prawem lokowania 11 dworzyszcz na prawie wołoskim. Powstały one na gruntach wsi Hołowiecko; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 366; LNNBU, F. 5, op. 1, spr. 2837/III, s. 62.

⁵² Lumno, Łomna, obecnie *Лимна* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Lokowana na mocy przywileju królewskiego z 1519 r. wydanego dla braci Fedka, Jaczka i innych, którzy za trudy związane z lokacją na prawie wołoskim uzyskali tam kniazostwo. Z treści tego dokumentu wynika jednak, że istniała już faktycznie wcześniej; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 331v–332v.

Pieniany⁵³

Z Pienian oddano kunicę — fl. 1; stamtądże bykowego oddano — fl. 1.

Strzelki⁵⁴

[Ze] Strzylek oddał krajnik⁵⁵ kunic 6 — fl. 6.

Winy podane na spisku Panu Lwowskiemu⁵⁶, żeby je wybrał**Radycz**⁵⁷

Rozpust na kniazia z Jablonki Czernieckiego⁵⁸, rękojmi Iwana Chilcza patrząc.

Holowieczkie⁵⁹

Na Drabłowicza raz krwawy; na Lazuru raz krwawy; na Misku Thokarowym bykowe; na Bieniaku rozpust.

Ripiani⁶⁰

U Onaczkowicza Sidora kunica; u Olechna kunica; u Chrycza Loputhnika kunica; u Kuryla kunica; u Szymka Stewkowicza kunica; u Lukasza Danilowicza kunica; u Iwana Andrejkowicza kunica; u Szienichy kunica.

[k. 296v] **Iaworow**⁶¹

Na Wasziczi kunica.

⁵³ Pieniany, obecnie *Пиняни* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Wieś rządziła się prawem niemieckim, co w starostwie samborskim było rzadkością; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 225.

⁵⁴ Strzylki, obecnie *Стрільки* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Funkcjonowanie prawa wołoskiego poświadczane jest tutaj już w 1450 r.; Jawor G. 2000, s. 102.

⁵⁵ Kraina to specyficzna dla prawa wołoskiego ponadwiejska struktura, skupiająca rządzące się tym obyczajem osady. W XV w. ich granice pokrywały się z zasięgiem poszczególnych kompleksów dóbr ziemskich, zaś w przypadku królewsczyzn były identyczne z obszarem starostw grodowych. Mogły je tworzyć zwarte kompleksy osad albo też wsie znacznie od siebie oddalone. Stojący na ich czele krajnicy, oprócz przewodzenia sądom zborowym (strungowym), wykonywali czynności związane z przestrzeganiem bezpieczeństwa i ładu własnościowego krajiny. Decydowali zwłaszcza o podziale górskich połonin, określali miejsca koszarowania bydła i prowadzenia gospodarki pszczelarskiej, a także przeprowadzali ugody między poszczególnymi osadami oraz sankcjonowali ich granice. Do obowiązków krajników należało także strzeżenie lasów. Ścigali złoczyńców na podległym ich jurysdykcji terytorium; Inkin V.F. 1978a; Inkin V.F. 1978b, s. 19–22.

⁵⁶ Stanisław Herbut (1524–1584) — podkomorzy przemyski, 1552–1553 kasztelan przemyski, od 1555 kasztelan lwowski, od 1568 starosta samborski i drohobycki, zob. przyp. 3.

⁵⁷ Radycz, obecnie *Радиц* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. W 1561 r. król Zygmunt August wydał przywilej, na mocy którego krajnik Telepian uzyskał prawo lokowania na prawie wołoskim nowej wsi. W zamian otrzymał tam sołectwo; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 390–390v; LNNBU, F. 5, op. 1, spr. 2837/III, s. 67–68; Pulnarowicz W. 1929, s. 95.

⁵⁸ Zob. przyp. 42.

⁵⁹ Zob. przyp. 30.

⁶⁰ Rypiany, obecnie *Рип'яна* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Osadę lokowano na prawie wołoskim w 1527 r. na podstawie przywileju starosty Stanisława Odrowąza dla poddanego z Hołowiecka, Paszki Kosa (*Paszko Kosz*). Na jego mocy kupił on dziedziczne kniaziostwo za 50 fl.; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 366v–367; LNNBU, F. 5, op. 1, spr. 2837/III, s. 72.

⁶¹ Jaworów, obecnie *Яворів* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. W 1561 r. król Zygmunt August zatwierdził wcześniejszy przywilej starosty samborskiego, wydany dla Mikołaja Fedolusza na lokowanie tej wsi. Rządziła się ona prawem wołoskim, tak jak sąsiednia osada Butelka: „ponieważ ty dwie jako jedna wieś i jeden wataman rozkazuje”; Lustracja. 2001, s. 91–92; LNNBU, F. 5, op. 1, spr. 2837/III, s. 33.

Klimiec⁶²

Na Jurku Warwarcze kunica; na Luczrze Besku kunica; na Wasku Tersolwiczu kunica; na Chlipku rozpuszt; na Thokarze kunica; na Żderku wina złodziejska, ukraść owcy; na Oczoicznym złodziejska wina, ukraść jałowice u Wyszoczanskiego⁶³.

Kriwka⁶⁴

Na Szuszie Iwanie wina krwawa.

Lastowka⁶⁵

Od wybranej komory wina; na Skiepczicu złodziejska — ukraść capa; na tymże dwa razy krwawe; na Chryczu złodziejska; na Oliexie ubicie Maczochy.

Lubochorza⁶⁶

Na Szymkowiczu wina krwawa; na Woznym wina krwawa; na Iwanie Kochanie wina złodziejska, iż pobrał owce; na Marku Szothniku, Szawcze złodziejskie winy, pokradli owce.

Hniła⁶⁷

Na Jaczku Szaladyczu krwawy raz.

[k. 297] **Niedzieln**⁶⁸

Zostało bykowe dwoje.

Ilnik KJM⁶⁹

Ilniku zostali kunice 2.

Jaszionka⁷⁰

Na Ilku Kosczikowiczu raz krwawy; na Lazuru Maskowiczu kunica.

⁶² Klimiec, obecnie *Климець* — wieś w rejonie stryjskim obwodu lwowskiego. Osada została lokowana na prawie wołoskim na podstawie przywileju królowej Izabeli Jagiellonki, nadanego w 1556 r. Ihnatkowi Tryskowiczowi i Fiodorowi Maczkowiczowi (Niaczkowiczowi) z Łomnej. W zamian za poniesione trudy przy lokacji Ihnat i Fiodor kupili za 70 fl. prawo do kniaziostwa; AGAD, MK, sygn. 91, k. 243v–245v.

⁶³ Być może sołtys i młynarz z Boryni, zob. Lustracja. 2001, s. 114 i przyp. 49, 82, 84.

⁶⁴ Zob. przyp. 33.

⁶⁵ Lastówki, następnie Lastówka. Obecnie *Ластівка* — wieś w rejonie drohobyckim obwodu lwowskiego. W 1495 r. wspomniano wołoską wieś Lastówki; Jawor G. 2000, s. 102. W 1528 r. tutejsze kniaziostwo starosta sprzedał Andrzejowi pochodzącemu z Czarnej — wsi w dobrach pana Sobieńskiego — za 60 fl.; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 401; LNNBU, F. 5, op. 1, spr. 2837/III, s. 50.

⁶⁶ Zob. przyp. 32.

⁶⁷ Hniła Moczarka lub Hniła Wola oraz Hniła. Obecnie *Карпатське* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Osada na prawie wołoskim, lokowana w 1561 r. na podstawie przywileju króla Zygmunta Augusta wystawionego dla chłopu Aleksiego Mrzygłoda. W zamian za lokowanie na surowym korzeniu tej wsi uzyskał w niej kniaziostwo; Pulnarowicz W. 1929, s. 102; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 410v–412; Materiali. 1906, nr 114.

⁶⁸ Niedzieln, obecnie *Недільна* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Lokowana na prawie wołoskim w 1521 r. W 1553 r. oraz w 1564 r. król Zygmunt August zatwierdził ten przywilej. Jego odbiorcą był szlachcic Demko Dziurdź Siedlecki, sędząc po brzmieniu imion niewątpliwie Wołoch. Wcześniej ten Demko wykupił miejscowe kniaziostwo z rąk kniazia Fiedka; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 444–445; LNNBU, F. 5, op. 1, spr. 2837/III, s. 60; Lustracja. 2001, s. 111.

⁶⁹ W 1507 r. zapisany jako Gelnyk; AGAD, ASK, dział I, sygn. 20, k. 34v. W XVI w. ze względu na podziały własnościowe wieś rozpadła się na Ilnik Szlachecki oraz Ilnik Królewski i Ilnik Zaporski; Makarski W. 1999, s. 100. Później jedna osada Ilnik. Obecnie *Ільник* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Wołoski charakter osady oraz przynależność jej części do przedstawicieli herbu Sas wzmiankują źródła z przełomu XV i XVI w. Pod 1494 r. odnotowano Ilnik znajdujący się w rękach rodziny Tureckich; Jawor G. 2000, s. 104.

⁷⁰ Jasionka, Jasionka Masiowa, obecnie *Ясениця* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. W 1527 r. starosta samborski Stanisław Odrowąż sprzedał kniaziostwo w Jasionce za 80 fl. braciom Demkowi Maiszowi i Pawłowi Łęczkowitzom. Oznacza to zapewne początek istnienia tej wołoskiej osady; LNNBU, F. 5, op. 1, spr. 2837/III, s. 30–31; Pulnarowicz W. 1929, s. 92.

Smoza⁷¹

Na Pawłowej kunica; na Hnacie Rengłowiczu kraczka.

Dolski⁷²

Na Doroszczu trzy razy krwawe, iż pobił ludzi w Krasznem; na Lukaczu złodziejska wina; na synie Dłużelowem też złodziejska wina, iż pokradli jałowice; na Lukaczu Onaczkowiczu złodziejska, ukradł owce.

Roszochnacz⁷³

Na słudze Miklaszowym złodziejska, ukradł owce.

Krasne⁷⁴

Na Dummi raz krwawy; na synie Duminyim raz siny; na synie Ormszczyim wina złodziejska, ukradł jałowice Wyszoczanskiemu.

Olechnowa⁷⁵

Na Symku win; na Waszku Buczaczkim raz krwawy.

Homina⁷⁶

Na Kosczu Rynkoviczu kunica; [k. 297v] na Larku Bodnaru kunica; na Matheiu Proczkowiczu kunica; na kniaziu wina główna.

Michnowiecz⁷⁷

Na Timku Kuzimkowiczu raz krwawy; na Dmitrze woźnego synie raz siny; na Sidorze Waszilkowiczu raz krwawy; na Kosczu raz krwawy; na Hawrynieczzu raz siny; na Haraszimie raz siny; na Mikule gwałt na woźnego dom.

Tureczka⁷⁸

Na Jaczku wychod; na Bubnowiczu drugi wychod.

⁷¹ Początkowo Zmozna Wolia, następnie Smoza, Smoza lub Smorza, Smorze; Makarski W. 1999, s. 248. Obecnie *Сможе* — wieś w rejonie stryjskim obwodu lwowskiego. Powstała na mocy przywileju lokacyjnego królowej Bony z 1553 r., wystawionego dla poddanego królowej o przydomku Warchoł. W zamian za poniesione trudy kupił on prawo do kniazostwa za 50 fl.; AGAD, MK, sygn. 91, k. 237v–239.

⁷² Osada zwana początkowo Dolski albo Illiczek Mały, następnie Dolsko, Dołzki, obecnie *Довжки* — wieś w rejonie stryjskim obwodu lwowskiego. Lokowana na prawie wołoskim w 1556 r. na mocy przywileju królowej Izabeli, wystawionego dla Miklasza Motronicza Dołżeńskiego z Małego Illiczka. Za trudy związane z lokacją nabył on za 70 fl. kniazostwo w tej wsi; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 389–390.

⁷³ W XVI w. osada nosiła alternatywną nazwę Rosochaty Potok, obecnie *Росохач* — wieś w rejonie stryjskim obwodu lwowskiego. Powstała na mocy przywileju starosty Jana Mieleckiego, zatwierdzonego w 1561 r. przez króla Zygmunta Augusta, którego odbiorcami byli Jerzy (Dziordź) Bolbasz i Jan Zawadzki. W zamian za trudy poniesione przy lokowaniu na surowym korzeniu wsi wołoskiej uzyskali tam kniazostwo; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 388; LNNBU, F. 5, op. 1, spr. 2837/III, s. 69–70.

⁷⁴ Krasne, obecnie *Крпаче* — wieś w rejonie stryjskim obwodu lwowskiego. Wieś osadzona na prawie wołoskim w 1556 r. na podstawie aktu lokacyjnego królowej węgierskiej Izabeli Jagiellonki, wystawionego dla braci Kosta i Dumy Kostynczewiczów, pochodzących ze wsi Jabłonka. Uzyskali oni tam dziedziczne kniazostwo w zamian za 70 fl.; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 382v–383v; LNNBU, F. 5, op. 1, spr. 2837/III, s. 40.

⁷⁵ Zob. przyp. 36.

⁷⁶ Łopuszanka Chmina, obecnie *Лопушанка-Хомина* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Lokowana na surowym korzeniu na prawie wołoskim na podstawie przywileju z 1532 r., wystawionego przez starostę Stanisława Odrowąża dla Procza Humicza z Komarnik. W zamian za trudy związane z osadzeniem na prawie wołoskim Łopuszanki kupił za 50 fl. kniazostwo; Materiali. 1906, nr 82; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 443–443v.

⁷⁷ Zob. przyp. 41.

⁷⁸ Zob. przyp. 43.

Ploskie⁷⁹

Na Jaroszwiczu Fedorze oborne; na tymże dwa razy sine.

Galuka⁸⁰

Nadto co oddano z Galuki, ma być jeszcze jedna kunica.

Żukoczin⁸¹

Na Nazarze Zaiezyczu obliczna wina.

Wyszoczkie⁸²

Na Szalowiczu raz krwawy.

Borinia⁸³

Na Iwanie Oczkowiczu, Lukaczu, Macieju raz gwałt; na Waszoliczu raz krwawy; [k. 298] na Lukaczu Błaicziczu kunica; na Głowini kunica; na Larku bykowe.

Jablonow⁸⁴

Na Turczinowiczu raz krwawy i rozpust.

Botelka⁸⁵

U Ihnatha u Stassowicza kunica; na Kliusie bitwa; na Steczu bitwa; na Czarnokozie bitwa; na Wasziliu Russinie kunica i rozpust; na Petraskowiczu wina złodziejska; na Miczu wina złodziejska, ukradł kocioł piwny.

Niestrzik⁸⁶

Na Fedkovej kunica; na Stankovej kunica.

Lomna⁸⁷

Na Chomie Worobcziczu kunica; na Fedorze kniaziu bykowe; na Szidorze Cziplowym kunica; na Iwanie Maryczu kunica; na Fedorze kunica; na Iwanie Oliexowiczu bykowe.

⁷⁹ Zob. przyp. 45.

⁸⁰ Zob. przyp. 46.

⁸¹ Zob. przyp. 49.

⁸² Wysocko, Wysocko Niżne. Obecnie *Нижнє Висоцьке* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Początki pobytu Wołochów w tej należącej do króla osadzie mogą sięgać przełomu XIV i XV w., skoro w 1430 r. została ona określona jako *villa nostra Valachorum*. Wówczas król Władysław Jagiełło zabezpieczył braciom Iwankowi i Klimaszkiowi ze Stupnicy (herbu Sas) 200 grzywien na: *scultecia alias knyaschweni* wraz ze wszystkimi pożyczkami od dawna z tej wsi i kniazistwa należnymi; *Materyały*. 1890, nr 70; Jawor G. 2000, s. 103.

⁸³ Borynia, Berynia. Obecnie *Бориня* — osiedle miejskie w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Osadę Borynia i Jabłonów w starostwie samborskim lokowano na prawie wołoskim na podstawie starszego przywileju króla Zygmunta Starego, wspomnianego w dokumencie królowej Bony, wystawionym w 1552 r. dla Jana Wysoczańskiego, kniazia z Wysocka Niżnego. Na jego mocy potwierdzono jego prawa (uzyskane po ojcu) do kniazistwa we wsi Jabłonów i Borynia; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 383v–385; LNNBU, F. 5, op. 1, spr. 2837/III, s. 5–6.

⁸⁴ Zob. przyp. 50.

⁸⁵ Butelka, Butelka Niżna, obecnie *Нижнє* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Jak wynika z dokumentu króla Zygmunta Augusta z 1566 r., wystawionego dla Jana i Mikołaja Wysoczańskich, przywilej na kniazistwa wołoskie w Butelce, Boryni i Jablonce uzyskał od królowej Bony ich nieżyjący ojciec Jan Wysoczański; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 384–384v; LNNBU, F. 5, op. 1, spr. 2837/III, s. 6–7.

⁸⁶ Zob. przyp. 51.

⁸⁷ Zob. przyp. 52.

Zwor⁸⁸

Na Szienku kunica; na kniaziowej kunica.

Sprinia⁸⁹

Na Iwanie kunica; na Oliexie kunica.

BIBLIOGRAFIA**Źródła archiwalne**

- AGAD [Archiwum Główne Akt Dawnych], ASK [Archiwum Skarbu Koronnego], dział I, sygn. 20; dział LVI: sygn. S-1/I; S8.
 AGAD [Archiwum Główne Akt Dawnych], MK [Metryka Koronna], sygn. 37, 90, 91.
 AGAD [Archiwum Główne Akt Dawnych], TML [Tak zwana Metryka Litewska], dział IXB, sygn. 22.
 LNNBU [Lwowska Narodowa Biblioteka Naukowa Ukrainy im. W. Stefanyka], F. 5, op. 1, spr. 2837/III, *Summariūm documentorūm videlicent limitūm, decretorūm ac aliorūm privilegiorūm ad bona aconomiarūm Samboriensis*.

Źródła i opracowania publikowane

- Budka Włodzimierz. 1939–1946. *Dembiński Stanisław*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, 5, red. W. Konopczyński i in., Kraków, s. 74–75.
 Chłapowski Krzysztof. 1984. *Realizacja reform egzekucji dóbr (1563–1665). Sprawa zastawów królewskich w małopolskich*, Warszawa.
 Commentary. 2019. *Commentary by Jan Zamoyski, the Royal secretary, on legal customs of the Vlachs of Sambir from 1568*, wyd. G. Jawor, „Analele Universităţii din Craiova”, Istorie, 24, 2 (36), s. 7–21.
 Falniowska-Gradowska Alicja. 1984. *Królewscy i starostowie w dawnej Rzeczypospolitej*, Wrocław.
 Inkin Vasilij Fadeevič. 1978a. *K voprosu o proishozhdenii i èvolūcii vološkogo instituta „knâzâ” (kneza) v galickoj derevne v XV–XVIII vv.*, [w:] *Slavâno-vološkije svâzi (sbornik statej)*, red. N.A. Mohov, Kišinev, s. 114–148.
 Inkin Vasilij Fadeevič. 1978b. *Krest'ânskij obšinnij stroj v Galickom Prikarpat'e: opyt sravnitel'nogo izučeniâ pozemel'nyh soūzov*. Avtoreferat dissertacii, L'vovskij gosudarstvennyj universitet im. I. Franka, L'vov.
 Instrukcja. 1953. *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, red. K. Lepszy, Wrocław.
 Jawor Grzegorz. 1997. *Strungi i zbory. Instytucje organizacji społecznej wsi na prawie wołoskim w średniowiecznej Polsce*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 45, 2, s. 179–186.
 Jawor Grzegorz. 2000. *Osady prawa wołoskiego i ich mieszkańcy na Rusi Czerwonej w późnym średniowieczu*, Lublin.
 Kaniewska Irena. 2004a. *Starzechowski Jan*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, 42, 3, red. A. Romanowski, Warszawa–Kraków, s. 384–387.
 Kaniewska Irena. 2004b. *Starzechowski Stanisław*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, 42, 3, red. A. Romanowski, Warszawa–Kraków, s. 389–390.

⁸⁸ Zwór, obecnie *Žeip* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. W lustracji z 1565 r. tę osadę określono jako nowo posadzoną. Według inwentarza z 1585 r. lokowała ją królowa Bona, być może w 1553 r.; Lustracja. 2001, s. 102.

⁸⁹ Sprynia, Sprynia Wielka, obecnie *Сприня* — wieś w rejonie samborskim obwodu lwowskiego. Powstała zapewne z inicjatywy królowej Bony wkrótce przed 1555 r., skoro określono ją wówczas jako *noviter locata*; AGAD, TML, dział IXB, sygn. 22, k. 432v; Makarski W. 1999, s. 251. W 1561 r. król Zygmunt August zatwierdził zezwolenie starosty Jana Mieleckiego na budowę w tej osadzie karczmy i wykarczowanie jednego łąnu, wydane dla sołtysa Sienka Kiczery; LNNBU, F. 5, op. 1, spr. 2837/III, s. 87.

- Kaniewska Irena. 2004c. *Starzechowski Wojciech*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, 42, 3, red. A. Romanowski, Warszawa–Kraków, s. 393–394.
- Korolko Mirosław. 1991. *Seminarium Rzeczypospolitej Królestwa Polskiego: humaniści w kancelarii królewskiej Zygmunta Augusta*, Warszawa.
- Lustracja. 1992. *Lustracja województw ruskiego, podolskiego i bełskiego 1564–1565*, wyd. K. Chłapowski, H. Zytkowicz, 1, Warszawa–Łódź.
- Lustracja. 2001. *Lustracja województw ruskiego, podolskiego i bełskiego 1564–1565*, wyd. K. Chłapowski, H. Zytkowicz, 2, Warszawa.
- Makarski Władysław. 1999. *Nazwy miejscowości dawnej ziemi przemyskiej*, Lublin.
- Materyały. 1890. *Materyały archiwalne wyjęte głównie z Metryki Litewskiej od 1348 do 1607 roku*, wyd. A. Prochaska, Lwów.
- Materiali. 1906. *Materiali do istorii suspil'no-političnih i ekonomičnih vidnosin Zahidn'oï Ukraïni*, wyd. M. Gruševs'kij, Seria druga (č. 81–132) (1531–1574), „Zapiski Naukovogo Tovaristva ĭmeni Ševčenka”, 15, 69, 1, s. 84–166.
- Pieńkowska Anna. 2010. *Zjazdy i sejmy z okresu bezkrólewia po śmierci Stefana Batorego*, Pułtusk.
- Pulnarowicz Władysław. 1929. *U źródeł Sanu, Stryja i Dniestru. (Historja powiatu turczańskiego.)*, Turka n/S.
- Sobiecki Waclaw. 1904. *Szkice historyczne*, Warszawa–Kraków.
- Sucheni-Grabowska Anna. 1974. *Monarchia dwu ostatnich Jagiellonów a ruch egzekucyjny*, 1, *Geneza egzekucji dóbr*, Wrocław.
- Uruski Seweryn. 1906. *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, 3, Warszawa.
- Uruski Seweryn. 1907. *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, 4, Warszawa.
- Urzednicy. 1992. *Urzednicy województwa bełskiego i ziemi chełmskiej XIV–XVIII wieku: spisy*, oprac. H. Gmiterek, R. Szczygieł, Kórnik.
- Wyczański Andrzej. 1948. *Fałęcki Marcin*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, 6, red. W. Konopczyński i in., Kraków, s. 352.
- Żelewski Roman. 1960–1961. *Herburt Stanisław*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, 9, red. K. Lepszy i in., Wrocław–Warszawa–Kraków, s. 450–453.

Strony internetowe

Włosi w europejskiej i polskiej przestrzeni kulturowej. Migracje — osadnictwo — dziedzictwo kulturowe, <https://vlachs-project.eu/> (dostęp 07.12.2022).

